

Temps de mascletades

Josep Vicent Frechina

Cada any el País Valencià proclama l'arribada de la primavera amb dues de les cites més importants del calendari festiu autòcton: la festa de les Falles —que la ciutat de València comparteix amb més d'un centenar de poblacions de tot el país— i les festes de la Magdalena de Castelló de la Plana.

Tots dos cicles festius es caracteritzen per un atapeït programa d'actes, una participació popular estrictament organitzada i jerarquitzada i, sobretot, un abrandat caràcter identitari que reforça la creixent ritualització i patrimonialització de bona part dels elements que conformen el seu complex protocol festiu.

Un d'aquests elements és l'ús dels focs d'artifici, manifestació festiva que al País Valencià ha adquirit uns trets singulars i ben bé privatis i ha esdevingut el mascaró de proa dels processos de construcció identitària que hom ha engegat des de la Transició ençà.

Des de ben antic, el foc d'artifici ha estat al País Valencià un element amollonador de l'espai i el temps festiu: adés anunci de festa, ara expressió d'alegria o instrument de catarsi col·lectiva, el foc subratlla les diferents etapes de la cronologia festiva i delimita l'espai on aquestes es despleguen. Així hi ha, de bon matí, la *desperta* (els valencians fem caure en la llengua col·loquial la *d* intervocàlica: *desperta*), una cercavila on es desapareixen trons de bac —rigurosament prohibits fora d'aquest àmbit— masclets i trons d'avís que convida a la població a afegir-s'hi a la festa; després, durant la recollida de clavaris o fallers per anar a missa es dispararà una traca a la porta de cadascun en senyal d'homenatge; abans de dinar hi haurà la *mascletà*, espectacle pirotècnic caracteritzat per l'estrèpit i l'olor enervant de la pólvora cremada; i per la nit hi haurà *cordà* —encesa indiscriminada de coets borratxos en una zona degudament acotada—, correfoc o castell de focs artificials.

De totes les manifestacions pirotècniques citades, la que protagonitza aquesta entrada en la primavera és, sens dubte, la *mascletà*. Falles i Magdalena li reserven un espai central, tant en els seus pressupostos com en el disseny del programa festiu.

Des de l'1 fins el 19 de març, tota la ciutat de València es convoca a la plaça de l'Ajuntament a les 14:00 per gaudir de l'espectacle sonor que haja preparat l'empresa pirotècnica corresponent. Hi ha, doncs, dinou *mascletaes* oficials disparades per altres tantes pirotècniques que competeixen entre si per fer la *mascletà* més sorollosa i més estètica possible.

Aquest acte ha esdevingut en els darrers anys la cita diària més esperada de la programació fallera i, amb totes les variants que es vulguen, segueix més o menys aquest cerimonial: deu minuts abans es llença el primer tro d'avís mentre milers de persones esperen a la plaça de l'Ajuntament i els seus carrers adjacents; es llença un segon tro d'avís i quan són les dues en punt la fallera major, des del balcó de l'Ajuntament, diu per megafonia la frase més emblemàtica de la festa: "Senyor pirotècnic, pot començar la *mascletà*". Un tercer i darrer tro d'avís assenyala l'inici de l'espectacle: cinc minuts de soroll creixent que transporta es espectadors a una mena d'èxtasi sensual mitjançant l'estímul salvatge de la capacitat auditiva.

Normalment hi ha una primera part aèria, precedida sovint d'una llarga traca valenciana, que els darrers temps governa la tecnologia digital: mitjançant una hàbil combinació de programació informàtica i saviesa pirotècnica tradicional hom aconsegueix imitar alguns ritmes de percussió molt celebrats pel públic; després té lloc una fase terrestre amb explosió de trons de diversos calibres reforçada per rastres de masclets i foc aeri amb xiulets, roncadores, xitxarres, etc. Darrerament també s'han incorporat fums i llums de colors per donar-li una major atractiu visual a la disparada. La fase terrestre desemboca en el "terratrèmol", una seguit de trons units amb estopí d'encesa ràpida que serveix com a primera conclusió de la *mascletà* i que enllaça amb el final aeri quan centenars de carcasses exploten simultàniament en un paroxisme de soroll certament inimitable. Acabada la *mascletà*, el públic salta la primera tanca de seguretat per apropar-se al recinte i aclamar al pirotècnic que molt sovint saluda pujat als muscles dels seus treballadors —en una final de festa ritual que ha esdevingut ben bé indispensable.

Cada any es publica el programa de *mascletaes* amb la qual cosa el públic coneix amb suficient antelació el pirotècnic que dispararà i pot organitzar-se per veure les *mascletaes* dels seus coeters favorits. Entre els més populars hi ha Gori (enguany disparava el 5 de març), El Portugués (13 de març), Pirotècnic Turís (el 16), Vicente Caballer (el 17), Ricardo Caballer (el 18) i Antonio Caballer (el 19) —els pirotècnics més prestigiosos disparen les cinc darreres *mascletaes* en una roda continua que avalota una mica a la resta.

A més, des de fa també uns anys, els periòdics local publiquen diàriament una crítica de la *mascletà* del dia anterior tal i com ho fa el portal web www.piroart.com, i Canal 9 retransmet en directe l'espectacle —amb un aparell de mida de decibels sobreimpressionat— fet que ha contribuït notablement a augmentar-ne la popularitat.

Les *masclètes* de la plaça de l'Ajuntament de València arrossequen, però, un dèficit que fa perillar la seua hegemonia: hi ha una severa limitació en els quilograms de pólvora que poden disparar-se, limitació que no sofreixen les *masclètes* de les festes de la Magdalena de Castelló —i que no equival necessàriament a una minva de qualitat: molt sovint la contenció dóna millors resultats artístics que la desmesura.

A Castelló, però, hi ha una al·licient addicional: des de fa dotze anys s'hi celebra el popular "Concurs de *Masclètes*" que enguany tindrà lloc entre el 20 i el 26 de març i on els pirotècnics esmercen tota la seua creativitat i la seua capacitat per crear soroll i ritme, assolint moments veritablement extraordinaris. El calendari del concurs es pot trobar en la web de la Junta de Festes de Castelló (www.juntafestes.com).

Ben lluny queden, doncs, aquells modests engrallats que conegueren els nostres avis —encara poden veure's ara en la Tronada de Reus— i que el pirotècnic anava encenent a poc a poc fins a disparar les canterelles finals. Avui, quilograms de pólvora i tecnologia digital es conjuminen per bastir un espectacle sonor que els valencians perceben com un dels trets més arrelats de la seua vacil·lant identitat.

Publicat a festes.org
13 de març de 2006